

Pamusio (Varėnos raj.) pilkapiai (1. Laidosena)

O. Kuncienė

1. Pilkapių vieta ir tyrinėjimų istorija

Pamusio pilkapiai yra apie 80 km į pietvakarius (PV) nuo Vilniaus, Vėžionių girininkijos miške, dešiniajame Musės upelio krante, 0,5 km į vakarus nuo Pamusėlių km.

Didžiojo Tėvynės karo metais pilkapyno vietoje buvo iškiristas miškas, išrauti medžių kelmai. Raunant kelmus, daug pilkapių buvo sunaikinta, kapai išardyti, todėl neretai pilkapių vietoje galima rasti išbarstytų sudegintų žmonių kaulų liekanų.

Pilkapiai išsidėstę 1 km ilgio juosta PV ŠR kryptimi 2–8 m vienas nuo kito. Iki 1968 m. tyrinėjimų čia buvo išlikę dar 70 pilkapių.

Pilkapynas kaip archeologinis paminklas yra žinomas nuo XIX a. pab. 1889 m. jį kasinėjęs E. Volteris ištyrė 21 pilkapį, o 1890 ir 1893 m. V. Šukevičius — 13 pilkapių². Praėjus 75 metams, 1968 m. vasarą, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto archeologė O. Kuncienė ištyrė dar 13 pilkapių³ (1 lent.). Tokiu būdu, 1889–1893 ir 1968 m. buvo atidengti 47 pilkapiai daugiausia pietinėje bei pietrytinėje pilkapyno dalyje, nors dalis pilkapių buvo tirti ir kitose pilkapyno vietose.

Pilkapiai savo forma nesiskiria nuo kitų tyrinėtų Rytų Lietuvos pilkapių. Jie yra suploto pusrutulio formos, 8–12 m skersmens. Didelė dalis pilkapių, ypač pietinėje ir pietrytinėje pilkapyno dalyje, suplokštėję ir jų sampilai vos iškilę virš žemės paviršiaus. Tačiau, šalia žemų, yra dar išlikusių ir gana aukštų, iki 1,5 m aukščio siekiančių, pilkapių. Jie aplink sampilo pagrindą apkasti grioviais bei pailgomis duobėmis. Šie pilkapiai daugiausia koncentravosi šiaurinėje ir šiaurrytinėje pilkapyno pusėse. Visi šie didieji pilkapiai labiau apaugę medžiais.

Pilkapyno pietiniame pakraštyje keletu pilkapių sampilo pagrindas buvo apdėtas akmenimis. Tai — pilkapiai su akmenų vainikais. Didelė jų dalis suardyta. Šių pilkapių sampilai neaukšti ir dauguma atvejų suplokštėję. Dalis jų perkasta, todėl centre neretai matyti įdubimų. Dalį šių pilkapių, be abejo, perkasė V. Volteris bei V. Šukevičius.

¹ E. Volterio 1889 m. kasinėjimų ataskaita yra Leningrade TSRS Mokslų akademijos Archeologijos instituto archyve (Архив АК, 1889, д. № 43; W. Szukiewicz, Swiatowit, 2, 14, Warszawa (1900); A. З. Таутавичюс, Труды прибалтийской объединенной экспедиции (далее—ТПОЭ), 1, 151, М., 1959.

² W. Szukiewicz, min. veik., 7. E. Volterio ir V. Šukevičiaus tyrinėjimų radiniai yra Lietuvos TSR Istorijos-etnografijos muziejuje (toliau — IEM), Ar 122:1–141.

³ Pilkapių tyrinėjimuose dalyvavo ir IEM moksl. bendr. D. Balčiūnaitė. Tyrinėjimų ataskaita yra Istorijos instituto Archeologijos sektoriuje (toliau — IIAS), Nr. 249, radiniai — IEM, AR 122:142–176; O. Kuncienė, Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 m., 61–64, V., 1970; O. В. Кунцене, Археологические открытия 1968 года, 359–360, М., 1969.

1 lentelė

Pilkapių pernumeravimas

Pilkapio Nr.		Tyrinėjimų metai	Tyrinėtojo pavardė	Radinių saugojimo vieta, inv. Nr.
naujasis	senasis			
1	2	3	4	5
1	1	1889–1890 ir 1893	E. Volteris ir V. Šukevičius	IEM AR, 122 : 1
2	2	„	„	122 : 22–34
3	3	„	„	neaišku, kuriam kapui radinys priskirtinas
4	4	„	„	„
5	5	„	„	„
6	6	„	„	122 : 35–38
7	9	„	„	neaišku, kuriam kapui radinys priskirtinas
8	11	„	„	„
9	12	„	„	„
10	13	„	„	„
11	15	„	„	„
12	16	„	„	„
13	17	„	„	„
14	18	„	„	„
15	23	„	„	„
16	24	„	„	„
17	28	„	„	„
18	29	„	„	„
19	30	„	„	„
20	31	„	„	„
21	32	„	„	„
22	33	„	„	„
23	34	„	„	„
24	36	„	„	„
25	37	„	„	„
26	39	„	„	„
27	40	„	„	„
28	41	„	„	„
29	53	„	„	„
30	55	„	„	„
31	56	„	„	„
32	64	„	„	„
33	89	„	„	„
34	90	„	„	„
35	1	1968	O. Kuncienė	„

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5
36	2	„		„ 122 : 142, 143
37	3	„		„ 144–146
38	4	„		„ 147
39	5	„		„ „
40	6	„		„ 148, 149
41	7	„		„ be radinių
42	8	„		„ 150–157
43	9	„		„ 158
44	10	„		„ 159–164, 173
45	11	„		„ 171–172
46	12	„		„ be radinių
47	13	„		„ „

Trijų V. Šukevičiaus atidengtų pilkapių (Nr.Nr. 1, 4, 6) tyrinėjimų medžiaga paskelbta spaudoje⁴. Likusi šių pilkapių medžiaga, tyrinėta tiek V. Šukevičiaus, tiek ir E. Volterio, yra IEM, be tikslios metrikos, todėl sunku nustatyti, kuris daiktas kuriam pilkapiui bei kapui priklauso. Kapų aprašymų neišliko.

Šiame straipsnyje bus aptariami ne tik pačios autorės tyrinėjimų duomenys, bet kartu aprašoma E. Volterio ir V. Šukevičiaus tyrinėjimų medžiaga.

2. Laidosena

Pamusio pilkapiai savo laidosena nedaug kuo skiriasi nuo kitų šio laikotarpio tyrinėtų Rytų Lietuvos pilkapių. Pilkapiuose aptikti keli kapai greičiausiai siedintini su atskiros šeimos kapais. Pilkapis yra vienos šeimos kapas. Iš ištirtų 47 pilkapių 15 buvo tuščių, juose nebuvo rasta jokių kapo pėdsakų bei paskirų radinių. Dalis tuščiųjų pilkapių, be abejo, buvo su kapais, tai patvirtina ir 1968 m. tyrinėtas pilkapis Nr. 47, kurio sampilas buvo nuslinkęs, o jo paviršiuje mėtėsi pavieniai deginti kaulai.

Kituose, likusiuose, pilkapiuose buvo palaidoti sudeginti mirusieji su apdegusiomis bei nuo ugnies susilydžiusiomis įkapėmis. Kapų skaičius pilkapiuose įvairus — nuo 1 iki 6. Po 1 kapą rasta visuose tirtuosiuose pilkapiuose su akmenų vainikais, o taip pat ir kai kuriuose pilkapiuose be akmenų vainikų. Iš viso 9 pilkapiuose.

Po 2 kapus rasta 2 pilkapiuose⁶. 1 pilkapyje rasti 3 kapai⁷, dviejuose — po 6⁸.

⁴ W. Szukiewicz, min. veik., 14.

⁵ Pilkapiai Nr.Nr. 4, 6, 35, 36, 37, 38, 39, 45, 46.

⁶ Pilkapiai Nr.Nr. 40, 43.

⁷ Pilkapis Nr. 1.

⁸ Pilkapiai Nr.Nr. 42, 44.

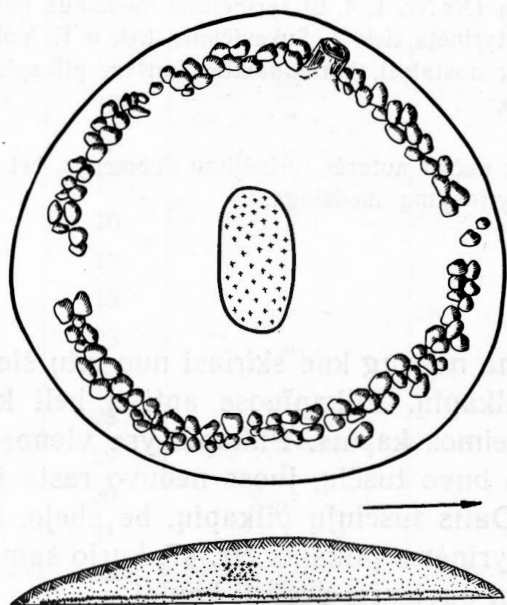
Aprašant kapus ir jų laidosenos ypatumus, daugiausia remiamasi 1968 m. tyrinėjimų duomenimis, kadangi E. Volterio ir V. Šukevičiaus pilkapių aprašymai (išskyrus 3 paskelbtus literatūroje) neišlikę.

a. Pilkapiai su akmenų vainikais

Kaip minėta, dalis pilkapių (Nr. Nr. 6, 35, 36), tyrinėtų pietinėje pilkapyne dalyje, turėjo akmenų vainikus. Šių pilkapių sampilai buvo 70—80 cm aukščio. Jų skersmuo — mažesnis negu 8 m. Jų vainikai gana taisyklingi, sukrauti ratu aplink pilkapio pagrindą iš 15×20, 20×25 ir 30×36 cm dydžio lauko akmenų.

V. Šukevičiaus ištirtas pilkapis Nr. 6 buvo sukrautas iš 1 eilės akmenų, o 1968 m. tirti pilkapiai Nr. Nr. 35, 36 turėjo akmenų vainikus, sukrautus tarsi iš 2 eilių. Abi akmenų eilės buvo krautos šalia viena kitos.

Pamusio pilkapio Nr. 36 vainikas savo sukrovimo struktūra primena Poškų (Eišiškių raj.) pilkapių akmenų vainikus⁹, kurie taip pat sudėti tarsi iš 2 eilių akmenų.

1 pav. Pilkapio Nr. 36 su akmenų vainiku bendras vaizdas ir profilis. 1 — akmenys, 2 — deginti kaulai, 3 — vėlėna, 4 — smėlis, 5 — juoda žemė

Įdomi pilkapio Nr. 36 akmenų vainiko struktūra (1 pav.). Čia vainikas sudarė taisyklingą apskritimą, tik jo šiaurinėje pusėje buvo paliktas 80 cm pločio tuščias tarpas lyg įėjimas. Kelių akmenų trūko ir pietinėje vainiko pusėje. Panašus atvejis, kai vainikas buvo sukrautas lyg su įėjimu, buvo pastebėtas ir 1971 m. tyrinėtuose Laukių (Švenčionių raj.) pilkapiuose¹⁰.

⁹ A. Tautavičius, Iš lietuvių kultūros istorijos (toliau — ILKI), 1, 68—69, 2, 3 pav., V., 1958; P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius, Lietuvos archeologijos bruožai (toliau — LAB), 200 pav., V., 1961.

¹⁰ O. Kuncienė, Tyrinėjimų ataskaita, IIAS (neregistruota).

Pilkapio Nr. 35 vainikas buvo apardytas ir jo struktūra — neaiški.

Vainiko viduje pilkapiai buvo 5,5 m skersmens.

Visų ištirtų pilkapių su akmenų vainikais sampilai buvo supilti iš smėlio, kuriame dar buvo pastebima smulkių angliukų degėsių bei nedidelių akmenukų priemaiša. Pilkapio pagrinde buvo matomas plonas, 10—15 cm storio, juodos žemės sluoksnelis. Tai buvęs pirminis žemės paviršius. Pilkapio centre ant pagrindo buvo rasta po 1 degintinį kapą.

Geriausiai išsilaikęs kapas pilkapyje Nr. 6. Čia ant pilkapio pagrindo supilti sudegę žmogaus kaulai su apdegusiomis įkapėmis.

Įkapės — geležinė diržo sagtis, geležinė yla, 3 žalvariniai žiedai — buvo sudėtos į vieną krūvelę ant sudegusių kaulų. 50 cm nuotoliu nuo kaulų gulėjo likusieji daiktai: geležinis siauraašmenis pentinis kirvis, geležinis profiliuota plunksna ietigalis ir geležinis tiesia nugarėle peilis.

Panaši įkapių dėjimo tvarka, kai apdege dirbiniai sudedami ant kaulų arba šalia jų, yra pastebėta ir kituose Rytų Lietuvos pilkapiuose, pvz., Karmazinuose (Vilniaus raj.)¹¹, Veikūnuose (Švenčionių raj.)¹², Poškalaukyje (Vilniaus raj.)¹³ ir kitur.

Kitokia laidosena yra pilkapiuose Nr. Nr. 35, 36. Čia sudeginti kaulai su nemaža laužo priemaiša, degėsiomis bei angliukais buvo supilti ant pilkapio pagrindo, t.y. juodo žemės sluoksnelio 100×100 cm dydžio ir 30 cm storio plotelyje. Įkapių šiuose pilkapiuose nerasta, išskyrus kelis susilydžiusius žalvario gabaliukus.

Tokio tipo kapai rasti ir kituose Rytų Lietuvos pilkapiuose. Poškų pilkapyje Nr. 1¹⁴, Stakų (Eišiškių raj.) pilkapyje Nr. Nr. 1 ir 2¹⁴, o taip pat Baltarusijos TSR teritorijoje Rimšancų (Svyrių raj.) pilkapyje Nr. 2¹⁵.

Pamusio pilkapiai su akmenų vainikais, sprendžiant iš jų formos bei rastų radinių — geležinio profiliuota plunksna ietigalio ir siauraašmenio pentinio kirvio — datuoti V—VII amžiais. Tai patvirtina ir kiti taip datuojami Rytų Lietuvos pilkapiai: Poškų, Barovkos, Stakų (Eišiškių raj.).

b. Pilkapiai be akmenų vainikų

Likusieji šiame pilkapyne tyrinėti pilkapiai yra be akmenų vainikų. Pastarieji daugeliu atvejų suplokštėję, didesnio — 10—12 m skersmens ir iki 100 cm aukščio. Griovų bei duobių apie pilkapiro sampilo pagrindą nebuvo pastebėta.

Sampilai, kaip ir aukščiau aprašytieji, supilti iš smėlio. Juose buvo pastebimi pavieniai angliukai bei smulkūs degėsių, o pagrinde ėjo siauras, 10—15 cm storio, juodos žemės sluoksnelis kaip ir pilkapiuose su akmenų vainikais. Tai pirminis žemės paviršius, kuris, prieš supilant pilkapį, buvo nudegintas, dėl to ir susidarė degėsių sluoksnelis.

¹¹ LAB, 202 pav.

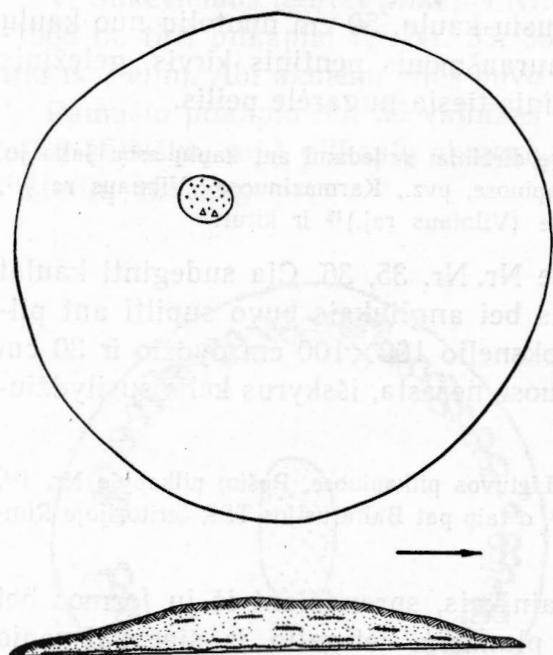
¹² LAB, 201 pav.

¹³ A. Jankevičienė, Lietuvos TSR MA darbai, A serija (toliau — MADA), 2(5), 41—43 (1958).

¹⁴ A. Tautavičius, ILKI, 1, 67.

¹⁵ Ф. Покровский, Труды X археологического съезда в Риге, 1, 8, М., 1899.

Ķapai ūiouse pilkapiuose — degintiniai (2 pav.). Visi jie aptikti sam- pile labai negiliai, tik po velēna, todēl 1968 m. tyrinētų kapų duobių kontū- rai iš aplinkinēs žemēs neišsiskyrē. Ķapai buvo įvairiose sampilo vietose, daugiausia jo pakraščiuose. Mirusieji buvo sudeginami atskiroje laužavie- tėje, o po to likę kaulai su apdegusiomis įkapēmis bei laužo likučiais — angliukais ir degēsiais — supilti į įvairaus dydžio žemēs plotelius 50×60, 70×50, 140×25, 100×100 cm ir pan. Ķaulai ir dirbiniai kapuose susimaišē su žemēmis 25—30 cm storio sluoksnėliu panašiai kaip ir pilkapiuose su akmenų vainikais.

2 pav. Pilkapio Nr. 45 bendras vaizdas ir pro- filis. 1 — deginti kaulai, 2 — metalo dirbiniai, 3 — velēna, 4 — smėlis, 5 — juoda žemē

Dalis kapų buvo aptikta ir pilkapio centre, ypač tuose pilkapiuose, ku- riuose rasta po 1 degintinį kapą. Po degintinį kapą pilkapio centre rasta ir pilkapiuose su 6 palaidojimais (pilkapiai Nr. Nr. 42, 44). Juose 5 kapai bu- vo sampilo pakraščiuose, o 1 — centre. Ķapai (3 pav.) išsidēstę 110—140 cm nuotoliu vienas nuo kito. Panašiai nutolę jie buvo ir nuo centrinio kapo.

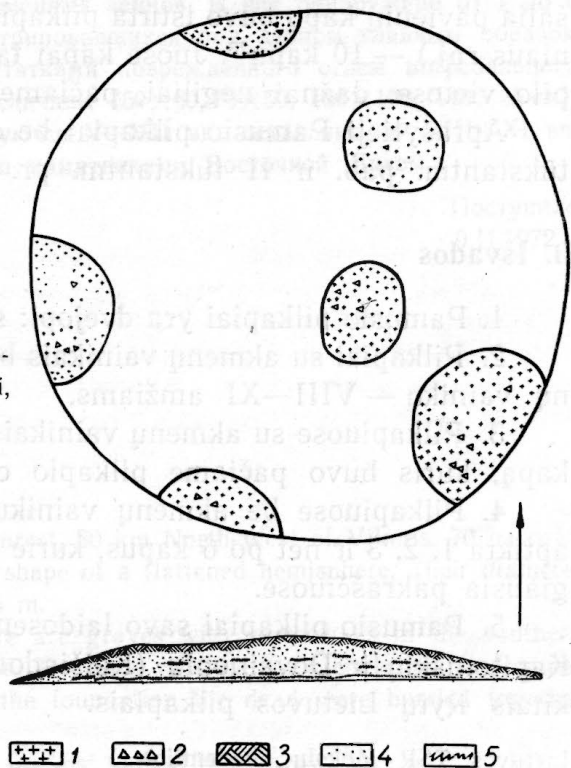
Nustatyti kokį nors žymesnį skirtumą tarp kapų, išsidēsčiusių pilkapio sampilo pakraščiuose ir jo centre, nepavyko. Tik pilkapyje Nr. 44 centrinis kapas buvo išsidēsęs didesniame — 170×210 cm dydžio — plote. Įkapių ja- me, nors ir smarkiai nuo ugnies susilydžiusių, buvo žymiai daugiau negu kraštiniuose kapuose. Čia rastas žalvarinis įvijinis žiedas, juodos emalēs karolis, 4 žalvariniai įvijiniai karoliai dvigubo nupiauto kūgio formos, 3 žalvarinių juostinių apyrankių dalys, pasaginės segēs liežuvėlis, geležinė yla, geležinis peiliukas ir keletas kitų žalvarinių susilydžiusių dirbinių, ku- rių paskirtį sunku nustatyti. Ķape, sprendžiant iš radinių, buvo palaidota moteris.

Be to, nuo šio kapo 40 cm į vakarus buvo atidengti 4 molinio puodo šukių lizdai. Vadinas, čia šalia kapo stovėjo 4 puodai lygiu rausvu paviršiumi, nežymiai pūstais šonais ir atlenktu į išorę krašteliu.

Lygiai toks pat reiškinys pastebėtas Sausiuose (Trakų raj.). Čia pilkapyje Nr. 12, šalia centrinio degintinio moters kapo Nr. 1 taip pat buvo pastatyti 4 moliniai puodai¹⁶.

Vienas toliau nuo kapo buvęs puodas, kurio išlikę tik paskiros šukės, rastas ir pilkapyje Nr. 37, 2 puodai — V. Šukevičiaus tyrinėtame pilkapyje Nr. 1(3). 4 puodai yra rasti šalia degintinių kapų Zasvirių (Baltarusijos TSR teritorijoje)¹⁷ pilkapyje Nr. 10.

3 pav. Pilkapio Nr. 44 bendras vaizdas ir profilis. 1 — deginti kaulai, 2 — metalo dirbiniai, 3 — velėna, 4 — smėlis, 5 — juoda žemė

Panaši padėtis pastebėta ir Laukių pilkapiro Nr. 1 degintiniame kape Nr. 2¹⁸. Skirtumas tas, kad čia puodas buvo ne lygiu, o grublėtu paviršiumi. Chronologiniu atžvilgiu jis buvo ankstyvesnis.

Taigi paprotys dėti puodus mirusiajam į kapą atsirado jau I m. e. tūkstantm. I pusėje.

Puodų dėjimo į kapą paskirtis dar neišaiškinta. Dažniausiai jie buvo dedami į moterų kapus. Tokiu būdu, galima daryti prielaidą, kad puodas reiškė šeiminkės simbolį.

F. Pokrovskis¹⁹ ir V. Šukevičius²⁰ puodus, rastus kapuose, siedino su kaulų pernešimu iš laužavietės į kapą. Bet ši jų hipotezė kelia abejonių:

¹⁶ O. Kuncienė, MADA, 1(35), 75 (1971).

¹⁷ Ф. В. Покровский, указ. соч., 87.

¹⁸ O. Kuncienė, Tyrinėjimų ataskaita, IIAS (neregistruota).

¹⁹ Ф. В. Покровский, Труды IX археологического съезда, 1, 160—220, М., 1895.

²⁰ W. Szukiewicz, min. veik., 11.

kodėl puoduose buvo nešami tik moterų kaulai. Matyt, jų paskirtis buvo kita. Lenkų archeologas R. Jakimovičius, puodų panaudojimą įkapėms siekina su apeigomis, supilant pilkapį²¹.

Kitų pilkapių centriniai kapai nelabai skyrėsi nuo šoninių kapų.

Pamusio pilkapiai be akmenų vainikų savo laidosena bei kapo įrengimo struktūra turi labai daug bendrų su kitais tyrinėtiais Rytų Lietuvos pilkapiais bruožų (ypač išsidėsčiusiais Neries vidupio bei žemupio ir Nemuno vidupio ruože), pvz., Sausių. Čia ypač panaši įkapių dėjimo tvarka, nors pastarajame sudeginti kaulai į kapą buvo supilti be didesnio kiekio laužo likučių. Tiek įkapių išdėstymu, tiek ir paties kapo įrengimo struktūra kapai turi daug bendrų bruožų su Kapitoniškių (Kaišiadorių raj.) pilkapiais, kur šalia pavienių kapų buvo iširta pilkapių net su 7 kapais²², Žvirbliuose (Vilniaus raj.) — 10 kapų²³. Juose kapai taip pat buvo išdėstyti įvairiose sampilo vietose, dažnai negiliai, pačiame jo pakraštyje.

Aprašytieji Pamusio pilkapiai be akmenų vainikų yra būdingi I m. e. tūkstantm. pab. ir II tūkstantm. pr.

3. Išvados

1. Pamusio pilkapiai yra dvejopi: su akmenų vainikais ir be jų.
2. Pilkapiai su akmenų vainikais būdingi V—VII amžiams, o be akmenų vainikų — VIII—XI amžiams.
3. Pilkapiuose su akmenų vainikais aptikta tik po 1 degintinį žmogaus kapą, kuris buvo pačiame pilkapio centre, ant pagrindo.
4. Pilkapiuose be akmenų vainikų kapai taip pat degintiniai. Juose aptikta 1, 2, 3 ir net po 6 kapus, kurie buvo įvairiose sampilo vietose, daugiausia pakraščiuose.
5. Pamusio pilkapiai savo laidosena daugiausia bendrų bruožų turi su Kapitoniškių ir Dovainonių (Kaišiadorių raj.) bei Sausių (Trakų raj.) ir kitais Rytų Lietuvos pilkapiais.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos
Istorijos institutas

Gauta
1972.II.9.

Курганы дер. Памусис (Варенский р-н) (1. Погребальный обряд)

О. В. Кунцене

Резюме

Курганы дер. Памусис (Восточная Литва) (которых сохранилось около 70) находятся в 80 км к юго-западу от г. Вильнюс, в лесу, на правом берегу речки Мусе. В 1889—1890, 1893 и 1968 гг. было исследовано 47 курганов.

Курганы располагаются километровой полосой на расстоянии 2—8 м один от другого. Насыпи некоторых курганов очень низкие, многие изрыты ямами. Курганы

²¹ R. Jakimowicz, Prehistoria ziem polskich, 426, Kraków, 1939—1948.

²² A. Tautavičius, MADA, 1(2), 95 (1957).

²³ A. З. Таутавичюс, ТПОЭ, 1, 135.

насыпались из песка в форме сплющенного полушария диаметром 8—12 м, высотой 0,7—0,8 м. Некоторые курганы достигали в высоту 1,5 м и у их подножия сохранились следы рвов.

В насыпях курганов часто встречаются отдельные угольки, по-видимому, попавшие туда случайно, а у их основания обнаружен слой черной земли с углями толщиной 5—10 см.

Основание некоторых курганов в южной части могильника обложено венцом из камней различного размера. Диаметр венцов — 5,5 м. В кургане № 6 венец сложен в 1 ряд, а в курганах № № 35, 36 — в 2 параллельных ряда. В кургане № 36, в северной его части, каменный венец отсутствует — оставлен как будто вход в центр кургана. В этих курганах обнаружены захоронения с трупосожжениями. Захоронения найдены в самом их центре под курганной насыпью. Погребальный инвентарь обнаружен только в кургане № 6.

Все остальные курганы не имели каменных венцов. В них обнаружено от 1 до 6 погребений с трупосожжениями, сконцентрировавшихся под дерном главным образом у края насыпи. Сожженные кости с остатками поврежденного огнем погребального инвентаря занимали площадь различной величины (50×60, 70×50, 100×100, 140×25 см).

Курганы с каменным венцом датируются V—VII вв., остальные — VIII—XI вв. и являются характерными погребальными памятниками Восточной Литвы.

Институт истории
Академии наук Литовской ССР

Поступило
9.II.1972

Barrows of Pamusis (Varėna District) (1. Burial Rites)

O. Kuncienė

Summary

The barrows of Pamusis are in the forest, 80 km North-West of Vilnius. 70 barrows have remained till 1968. The barrows had shape of a flattened hemisphere. Their diameter was from 8 to 14 m and width up to 1.5 m.

The barrows are of two kinds. There are graves with stone bays in the southern part of the barrows. 3 of them are explored. The bays were put in a circle on the foundation of the stock, and in the middle of the foundation the dead were buried together with shrouds.

The graves without stone bays are in the rest part of the barrow.

Burned human graves were found in various places of the stock, most of all in the edge. The number of graves ranged from 1 to 6 in the barrow. Burned bones were put in the grave with the remains of the fire and with shrouds.

The barrows with stone bays are dated from the 5th—7th centuries and the barrows without stone bays are dated from the 8th—11th centuries.

Institute of History
of the Academy of Sciences of the Lithuanian SSR

Received
February 9, 1972

UDK 902.6(474.5)

Referatas

Pamusio (Varėnos raj.) pilkapiai (1. Laidosena). Kuncienė O. „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai“, 1972 m., A serija, 3(40) t., 91—100.

Pamusio pilkapiai (kurių išliko apie 70) yra 80 km į pietvakarius nuo Vilniaus, miške, dešiniajame Musės upelio krante. 1889—1890, 1893 ir 1968 m. čia buvo ištirti 47 pilkapiai.

Pilkapiai išsidėstę 1 km juosta 2—8 m nuotoliu vienas nuo kito. Visi jie 8—14 m skersmens ir iki 1,5 m aukščio, supilti iš smėlio.

Pilkapyno pietinėje pusėje pilkapiai neaukšti, suplokštėje ir apie sampilo pagrindą apdėti 2 eilių akmenų vainikais. Jų ištirti 3 (Nr. Nr. 6, 35, 36). Visuose šiuose pilkapiuose rasta po 1 degintinį kapą ant pilkapiro pagrindo. 2 kapai — be įkapių, 1 — su įkapėmis.

Likusioje pilkapyno dalyje buvo pilkapiai be akmenų vainikų. Juose aptikta po 1, 2, 3 ir net 6 degintinius kapus. Kapai išdėstyti įvairiose sampilo vietose, daugiausia pakraščiuose.

Čia sudeginto mirusiojo kaulai kartu su apdegusiomis ir nuo ugnies susilydžiusiomis įkapėmis buvo supilti 100×110, 80×120, 110×140 cm dydžio žemės ploteliuose. Sudeginti kaulai susimaišę su žemėmis iki 30 cm storio sluoksniu.

Pilkapiai su akmenų vainikais datuojami V—VII amžiais, o be akmenų vainikų — VIII—XI amžiais ir yra būdingi Rytų Lietuvos laidojimo paminklų grupei.

Lentelių 1, iliustracijų 3, reziumė rusų, anglų kalbomis.